

OBSAH

Předmluva	V
Biografie autorů	XIX
Autoři kapitol	XXII
Přehled citované judikatury	XXIII
Seznam používaných zkratk	XXXIX
Přehled zkrácených citací	XLV
Úvod	XLVII
I. Rovnost jako právní problém	1
1. Rovnost – kdy, kde, jak a pro koho?	4
2. Rovnost a jiné hodnoty	7
3. Základní typy rovnosti	10
3.1. Rovnost formální – „Stejnému stejně, odlišnému odlišně“	11
3.1.1. Hrušky s jablky aneb věčný problém srovnatelnosti	12
3.1.2. Všem stejně špatně?	14
3.2. Rovnost materiální – „Stejnému stejně, odlišnému odlišně, a to de iure i de facto“	17
3.3. Rovnost příležitostí – „Všichni na stejnou startovní čáru...“	18
3.4. Rovnost výsledků – „Všem stejně v cíli...“	19
4. Pozitivní opatření	22
4.1. Ospravedlnění pozitivních opatření	28
4.2. Škála pozitivních opatření	30
II. Diskriminace v teoretickém a srovnávacím kontextu	33
1. Úvodem	35
2. Pojem diskriminace	37
3. Přímá diskriminace	43

3.1.	Klasická přímá diskriminace v evropském a srovnávacím pohledu	43
3.2.	Přímá diskriminace a „podezřelá“ kritéria	47
4.	Nepřímá diskriminace	52
4.1.	Nepřímá diskriminace subtyp 1: příklady příliš široké normy a práva na vytvoření výjimky	56
4.2.	Nepřímá diskriminace subtyp 2: příklady diskriminačních důsledků navenek neutrální výjimky z obecné právní úpravy	58
4.3.	Nepřímá diskriminace a další právní disciplíny	59
4.4.	Problémy srovnatelnosti	60
5.	Diskriminace a problematika poznávání faktů soudem	62
5.1.	Smysl přesunutí důkazního břemene	62
5.2.	Příklady aplikace přesunu důkazního břemene	64
6.	Shrnutí	67
III.	Výjimky z principu rovného zacházení; hranice legitimního rozlišování a protiprávní diskriminace	69
1.	Pojem diskriminace a rozlišování	71
2.	Kdy a jak rozlišovat?	72
3.	Obecně zakázaná kritéria rozlišování	74
4.	Obecně nepřípustné/zakázané rozlišování může být i legitimní	77
4.1.	Podstatné a určující požadavky na zaměstnání	78
4.2.	Ustanovení na ochranu žen	81
4.3.	Platby a převody činěné státem v kontextu sociálního pojištění	82
4.4.	Opatření nezbytná pro veřejnou bezpečnost	83
4.5.	Opodstatněnost rozdílů v zacházení na základě věku	83
4.6.	Přiměřené uspořádání pro zdravotně postižené osoby	84
4.7.	Rozdíly v zacházení na základě státní příslušnosti	85
4.8.	Rozdílné zacházení v případě práce pro církevní organizace	86
4.9.	Ozbrojené síly	87
4.10.	Severní Irsko	88
5.	Zhodnocení	89
IV.	Rovnost, diskriminace a meze aktivity moci soudní	91
1.	Možnosti postupu proti diskriminaci	94

2.	Role soudů v prosazování rovnosti a zákazu diskriminace	95
2.1.	Přezkum ústavnosti jako korekce většinového politického procesu: Poznámka pod čarou č. 4	99
2.2.	Většinová a kritická morálka	101
3.	Dosavadní zkušenosti ve střední a východní Evropě	103
4.	Limity soudní moci v oblasti antidiskriminačních opatření	108
4.1.	Ekonomická analýza práva	108
4.2.	Praktické příklady limitů soudního rozhodování	112
5.	Horizontalita působení ústavního zákazu diskriminace	115
5.1.	Přímá aplikovatelnost ústavního zákazu diskriminace	116
5.2.	Odmítnutí přímé aplikovatelnosti zákazu diskriminace	117
5.3.	Nepřímý horizontální účinek základních práv	118
5.4.	Doktrína „Státní akce“ v USA	120
6.	Význam německé koncepce pro českého právníka aneb nakolik je jednoduché právo opravdu jednoduché	121
V.	Rovnost a zákaz diskriminace v právu Evropských společenství	123
1.	Úvod	125
2.	Prameny práva	125
2.1.	Požadavky práva ES upravené v primárním právu	126
2.2.	Požadavky práva ES upravené v sekundárním právu	129
2.2.1.	Směrnice o zákazu diskriminace v užším slova smyslu týkající se rovnosti na základě pohlaví	130
2.2.2.	Směrnice o zákazu diskriminace v užším slova smyslu týkající se rovnosti na základě rasy nebo etnického původu	135
2.2.3.	Směrnice o zákazu diskriminace v užším slova smyslu týkající se dalších diskriminačních důvodů	137
2.2.4.	Směrnice o zákazu diskriminace v širším slova smyslu	139
2.3.	Judikatura Soudního dvora	141
3.	Konkrétně k základním institutům antidiskriminačních směrnic	143
3.1.	Pojem zaměstnání a povolání	144
3.2.	Formy diskriminace v oblasti zaměstnání a povolání	145
3.3.	Druhy diskriminace	147
3.4.	Další instituty směřující k naplnění zásady rovného zacházení	150

4.	Promítnutí požadavků práva ES v oblasti zákazu diskriminace do právního řádu ČR	151
VI.	Rovnost a zákaz diskriminace v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva	155
1.	Článek 14 – Zákaz diskriminace	158
1.1.	Základní rysy ochrany proti diskriminaci podle čl. 14 Úmluvy	159
1.1.1.	Čl. 14 jako subsidiární ustanovení	161
1.1.2.	Čl. 14 jako autonomní ustanovení	162
2.	Kritéria ESLP při hodnocení stížností na porušení čl. 14	163
2.1.	Spadá namítané porušení čl. 14 do sféry některého z dalších práv, které Úmluva zaručuje?	163
2.2.	Došlo k rozdílnému zacházení?	165
2.3.	Sledovalo dotčené zacházení legitimní cíl?	166
2.4.	Byla užitá opatření ve vztahu k legitimnímu cíli přiměřená?	166
2.5.	Zašlo rozdílné zacházení za hranici volného uvázení daného státu?	168
3.	Povinnosti státu plynoucí z čl. 14	169
4.	Další ustanovení Úmluvy zajišťující ochranu před diskriminací	170
4.1.	Článek 5 Protokolu č. 7 – Rovnost mezi manželi	171
4.2.	Protokol č. 12, článek 1 – Všeobecný zákaz diskriminace	171
5.	Stížnosti proti ČR týkající se čl. 14	172
VII.	Rovnost a zákaz diskriminace v judikatuře Ústavního soudu ČR	175
1.	Ústavní zakotvení	177
1.1.	Rovnost účastníků řízení	179
2.	Podstata rovnosti	181
2.1.	Akcesorita	182
2.1.1.	Rovnost akcesorická	182
2.1.2.	Rovnost neakcesorická	183
2.2.	Rovnost jako relativní kategorie	185
2.2.1.	Omezení ve veřejném zájmu	185
2.2.2.	Kriterium objektivního a rozumného ospravedlnění	187
2.2.3.	Proporcionalita	190
2.3.	Problém srovnatelnosti (komparátoru)	194

3. Pozitivní opatření	197
4. Prostor zákonodárce	199
5. Shrnutí přístupu Ústavního soudu	202
VIII. Rovnost a zákaz diskriminace před českými (obecnými) soudy	203
1. Současná právní úprava zákazu diskriminace v České republice	205
2. Přetrvávající nedostatky soudní ochrany před diskriminací	207
2.1. Nedostatečné definice diskriminace v hmotném právu	207
2.2. Omezující rámec ochrany osobnosti	209
3. Důkazní břemeno	211
4. Strategická litigace a testing	214
5. Návrh antidiskriminačního zákona a soudní ochrana před diskriminací	217
6. Shrnutí	219
IX. Diskriminace na základě pohlaví	221
1. Stručný historický úvod	224
2. Ženy a muži na trhu práce a v politickém procesu	229
3. Proč je tak složité dosáhnout faktické rovnosti?	230
3.1. Pohlaví/Gender	230
3.1.1. Vliv stereotypů na postavení žen	232
3.1.2. Kdy má právo „chránit“ ženy?	233
3.1.3. Povolání „pro ženy“ a povolání „pro muže“	234
3.1.4. Zohlednění rodinné situace žen	236
3.2. Feministické strategie: stejnost či rozdílnost?	238
3.2.1. Argument stejnosti	238
3.2.2. Rozdílnost	239
3.3. Odůvodnění nerovnosti v odměňování	241
4. Právní úprava	242
4.1. Diskriminace v odměňování	242
4.1.1. Stejná práce a práce stejné hodnoty	244
4.1.2. Odměna	245
4.1.3. Nepřímá diskriminace	246
4.2. Sexuální obtěžování a obtěžování z důvodu pohlaví	248
4.2.1. Obtěžování z důvodu pohlaví	249
4.2.2. Sexuální obtěžování	250

5.	Výhled	251
X.	Diskriminace z důvodu sexuální orientace	253
1.1.	Znevýhodnění	255
1.2.	Komparátor	258
1.3.	Hledání funkčních hodnot	258
2.	Trestní postih homosexuálních pohlavních styků	259
3.	Diskriminace v přístupu k ekonomické činnosti	263
4.	Statusové vyluky homosexuálních svazků	265
4.1.	Svazky osob stejného pohlaví	265
4.2.	Manželství a registrované partnerství	267
4.3.	Soukromoprávní důsledky „statusových vyluk“	273
4.4.	Veřejnoprávní důsledky „statusových vyluk“	274
4.5.	Rodičovská práva, adopce a výchova dětí	277
4.6.	Reprodukční práva	278
5.	Nábožensky motivovaná morální hodnocení homosexuality	280
XI.	Diskriminace z důvodů náboženství	283
1.	Náboženské symboly ve veřejném prostoru	287
1.1.	„Odchod starých“	287
1.2.	„Příchod nových“	292
1.2.1.	Spolková republika Německo	292
1.2.2.	Francie	295
1.2.3.	Anglie	296
1.2.4.	Evropský soud pro lidská práva	299
2.	Proměnné	302
2.1.	Kontext rovnosti	303
2.2.	Kontext menšin	305
2.3.	Kontext vzdělávání	305
2.4.	Kontext kontextu	306
3.	Tolerance nebo rovnost?	308
XII.	Rovnost a zákaz diskriminace v soudní judikatuře	309
1.	Mezinárodně-právní základy	313
1.1.	Stálý soudní dvůr mezinárodní spravedlnosti: menšinové školy v Albánii	313
1.2.	Mezinárodní soudní dvůr (odlišné stanovisko soudce Tanaky): apartheid je v rozporu s mezinárodně-právním zákazem diskriminace	316
2.	Soudní dvůr Evropských společenství	320

2.1.	Soudní dvůr ES: pozitivní opatření v komunitárním právu	320
2.2.	Soudní dvůr ES: nepřímá diskriminace žen v odměňování – „jobsharing“	324
2.3.	Soudní dvůr ES: přístup žen do armády	328
2.4.	Soudní dvůr ES: nepřímá diskriminace daňového nerezidenta	331
2.5.	Soudní dvůr ES: transsexuál v systému důchodového zabezpečení	334
3.	Evropský soud pro lidská práva	337
3.1.	ESLP: diskriminace ve výkonu práva na vzdělání na základě příslušnosti k jazykové menšině	337
3.2.	ESLP: diskriminace ve svěření dítěte do péče jednoho z rodičů z důvodu jeho náboženského vyznání	340
3.3.	ESLP: v opodstatněných případech má stát povinnost zajistit odpovídající rozdílné zacházení	342
3.4.	ESLP: právní úprava statutu transsexuálních osob	344
3.5.	ESLP: umístění dětí romského původu do zvláštních škol	347
4.	České soudy	351
4.1.	Ústavní soud ČSFR: zvýšení daňové povinnosti důchodcům	351
4.2.	Ústavní soud ČR: rovnost a právní jistota v případě autorizovaných architektů	354
4.3.	Ústavní soud ČR: důkazní břemeno v případech rasové diskriminace	358
4.4.	Ústavní soud ČR: důchodové pojištění a diskriminace mužů pečujících o dítě	361
4.5.	Nejvyšší správní soud ČR: k diskriminaci spotřebitele při platbě kartou v obchodě	365
4.6.	Nejvyšší soud ČR: zeď v Matiční ulici	369
4.7.	Vrchní soud v Praze: zásah do osobnostních práv může spočívat v rasové diskriminaci	373
4.8.	Vrchní soud v Praze: důkazní břemeno ve věcech ochrany před diskriminací	376
4.9.	Městský soud v Praze: k rovnosti odměňování	379
5.	Německá spolková republika	383
5.1.	Spolkový ústavní soud: ústavnost registrovaného partnerství	383
5.2.	Spolkový ústavní soud: výše důchodů válečných obětí ve starých a nových spolkových zemích	389
5.3.	Spolkový ústavní soud: učitelka s muslimským šátkem	392

6.	Spojené království Velké Británie a Severního Irsku	396
6.1.	Odvolací výbor Sněmovny lordů: s turbanem či bez?	396
6.2.	Odvolací výbor Sněmovny lordů: diskriminace mezi osobami podezřelými z terorismu	399
6.3.	Odvolací výbor Sněmovny lordů: diskriminace Romů na pražském ruzyňském letišti	403
7.	Spojené státy americké	407
7.1.	Nejvyšší soud USA: rasová segregace je zakázanou diskriminací	407
7.2.	Nejvyšší soud USA: nepřímá diskriminace je nezbytně spjata s úmyslem diskriminovat	409
7.3.	Nejvyšší soud USA: k aplikaci testu racionality	414
7.4.	Nevyšší soud USA: střední přezkum při vyrovnávací akci na základě pohlaví	416
7.5.	Nejvyšší soud USA: zvýhodňování nedostatečně zastoupených rasových menšin v přístupu ke vzdělání	417
8.	Kanada	424
8.1.	Nejvyšší soud Kanady: je požadavek státního občanství jako podmínka výkonu advokacie diskriminační?	424
8.2.	Nejvyšší soud Kanady: diskriminace na základě věku při penzijním pojištění	429
8.3.	Nejvyšší soud Kanady: k diskriminaci a pozitivním povinnostem vlády při výplatě podpory v nezaměstnanosti	433
9.	Jihoafrická republika	437
9.1.	Ústavní soud JAR: trestní postih sodomie je neústavní	437
9.2.	Ústavní soud JAR: povinnost státu zabezpečit důstojné životní podmínky	441
9.3.	Ústavní soud JAR: povinnost vlády zajistit dostupnost léků proti HIV	445
XIII.	Případové studie	451
1.	Rovnost a vyrovnávací opatření	453
2.	Je zákaz práce žen v podzemních dolech v rozporu s komunitárním právem?	454
3.	Lustruji, lustruješ, lustrujeme	456
4.	Žáci zvláštních škol	457
5.	Miss České republiky chce být letuškou	459
6.	Penze jen pro plné úvazky	460

7. Důchod pro Christiane	462
8. Do zpuštěné školy ne!	463
Rejstřík	465

AUTOŘI KAPITOL

- Michal Bobek – kapitoly I, IV, XI, XII 4.5., XII.6.1., XII.6.2., XII.8.
Pavla Boučková – kapitoly X, XII.1., XII.4.6. - 4.9., XII.6.3., XII.9.
Blanka Čechová – kapitoly VI, XII.3.
Barbara Havelková – kapitoly IX, XII.2., XII.5.
Kryštof Kozák – kapitola III
Kateřina Kozáková – kapitola III
Zdeněk Kühn – kapitoly II, IV, XII.7., rejstřík
Adéla Ščotková – kapitoly VII, XII.4.1. – 4.4.
David Strupek – kapitola VIII
Markéta Whelanová – kapitola V

Editoři:

Michal Bobek
Pavla Boučková
Zdeněk Kühn